K 10621

ČESKÉ HLAVY

16.

Prof. MDr. Antonín Frič.

Napsal Dr. JAN SV. PROCHÁZKA.

POŘÁDÁ JAN EMLER.

Prof. MDr. A N T O N Í N F R I Č.

Napsal Dr. JAN SV. PROCHÁZKA.

Exegi monumentum aere perennius.

Procházíme-li Prahou a všimneme si tu Národního Divadla, tu Českého Musea, onde rozlehlé budovy některého universitního ústavu nebo budovy některé z českých bank a přeneseme-li se pak padesát, šedesát neb i sto let zpět, tu teprv se nám jasně osvětlí, kolik mravenčí píle dovedl náš národ vykonati, aby se již před válkou dostal tam, kde jest. Převrat byl jen železným závěrem tohoto faktu, jenže okolnosti udělaly čáru pod bilanci poněkud dříve, než jsme všichni očekávali. Proto musíme vždy býti pamětlivi těch c e s k ý c h h l a v, které tuto naši svobodnou přítomnost připravovali, neboť bez nich nelze si ji představiti. Podepírají ji jako zdivo střechu. A vybíráme-li tentokráte A n t o n í n a F r i č e, vybíráme jeden z důležitých nosníků našeho kulturního a vědeckého života minulého a počátku tohoto století.

O Fričovi lze říci více než o komkoli jiném, že otevíral okna naší dusné sednice do Evropy. On náleží mezi nejrázovitější postavy v dějinách našich přírodních věd, a čím více čas nás od něho vzdaluje, čím více čas zbavuje jeho postavu čistě lidských strusek, tím více počíná

NĚKTERÉ DŮLEŽITĚJŠÍ SPISY Dra. ANT. FRIČE.

Naturgeschichte der Vogel Europas. 61 tab. 708 vyobr. Text. 506 stran. Praha 1853—72.

České ryby, „Živa“ 1859. Druhé rozšířené vydání. 1908.

O vrstvách kůry zemské a zkamenělých tvorech v nich obsažených. Matice Lidu III. č. 4. 1869 (později rozšířeno a několikráte vyd. jako Malá Geologie, III. vyd. r. 1903.

Studie v oboru Křídového útv. českého. Archiv pro výzkum Čech 1870—1908.

Cephalopoden der böhm. Kreidef. (s dr. U. Schlonbachem). 1872. 51 stran. 16 tab. 147 vyobr.

Reptilien und Fische der böhm. Kreideformation. 9 tab. barevných, 1 černá a 66 dřevorytů. Praha 1878.

Fauna der Gaskohle und der Kalksteine der Permformation Böhmen IV. sv. 1879—1901.

O zakládání místních musejí ve větších městech českých. Vesmír III. str. 32., 1874.

Die Krustaceen der böhm. Kreideformation (s F. Kafkou), 10 tab., 72 obr. v textu. Praha 1887.

Rybářská mapa král. Českého. Praha 1888.

Losos labský. Biologická a anatomická studie. 1 tab. barevná, 85 obr. Praha 1894.

Cesty po Evropě a Americe. Praha 1900. 414 stran. Nákl. Beaufortovým.

vynikati celá jeho osobnost a práce. Program jeho života byl p r á c e. Práce od počátku jeho až do jeho konce. Práce tak mnohostranná, že je těžko ji v tomto krátkém reliefu cele vylíčiti. V životopisu Jana Sv. Presla*) pokusil jsem se nastíniti prvopočátky českých přírodních věd. Souvisely těsně s Českým Museem. A Frič navazuje tam, kde éra Preslova přestává. Museum bylo založeno, ale podobalo se rhachitickému dítku, které potřebuje energické péče, dobré stravy a vzdušného bytu, aby z něho něco bylo. To měl být úkol Fričův a jeho současníků.

V té době vstupuje Frič jako 20tiletý, na otcovo přání studující práv (r. 1852) do Musea, aby spial své osudy s tímto ústavem pro celý svůj další život. A v této době dostalo se Museu též první vydatnější potravy v podobě sbírek cestovatele Helfera z Tenasserimu (v Západní Indii), který zahynul r. 1840 na ostrovech Andamanských a jehož choť Pavlína, roz. de Granges, provdaná později za hrab. Nostitze, všechny sbírky svého chotě Museu darovala a sbírek Cordových z Texasu. Frič, později přestoupivší na medicinu (1854), ježto jak sám dí nebyl by se mohl za Bachovy éry nikdy státi advokátem, stává se zručným taxidermistou (vycpavačem) a pěstuje horlivě ornithologii. Jeho původním plánem bylo státi se lodním lékařem v hollandských službách. Svou sbírku ptáků, kterou již velmi záhy zakládá za pomoci svého učitele v taxidermii revírníka Špatného, dává Museu a rovněž úlovky svých prvých cest na příklad po Banátě, Dalmácii a Černé Hoře. A odtud nepřestává starati se o Museum, jehož zoologických sbírek stává se kustodem po předčasné smrti kustoda Dormitzera.

Než přikročíme k vylíčení činnosti Fričovy v Museu, nutno alespoň několika slovy zmíniti se o okolnostech, jež ho s Museem svedly. Frič byl synem Josefa Friče, jednoho z nejvíce vynikajících právníků a poli-

*) Viz České hlavy svazek 9.

tiků českých starší doby, proslulého politickou činností svou v roce 1848 (byl členem národního výboru a říšské rady), za níž byl i roku 1848 uvězněn, obhájce Karla Havlíčka Borovského a profesora práv na nerozdělené pražské universitě. Josef Frič byl po 32 leta pokladníkem Matice České a odtud pravděpodobně datují se styky jeho syna s Museem. Záhy již počal docházeti mladý Antonín Frič do Musea, kde již r. 1849 pomáhal jmenovanému již kustodovi Dormitzerovi pořádati americké věci, které došly do Musea od nešťastného musejního kustoda Cordy, kdežto on sám zahynul i s lodí, na níž se navracel do vlasti. Roku 1852 byl ustanoven bezplatným assistentem musea, a je přirozeno, že nebylo povolanější síly, která by byla nahradila Dormitzera nad mladinkého tehda ještě Friče.

V musejnictví osvědčil se Frič organisátorem nad jiné povolaným, který si velmi záhy vytvořil ideální obraz musea, který se snažil houževnatě realisovati. Nejen že dovedl z prostředků téměř směšných získávati věci cenu neskonalé (naše museum získalo přičiněním jeho unikáty, jež bys jinde marně hledal), dovede však i využíti svých styků nejen k pohnutí rozhodujících činitelů, aby povolovali prostředky k nákupu, ale i k získání mecenášů*) i k organisaci výměny (hlavně za české trilobity), dovede si však vychovati i celou řadu sběratelů mezi odborníky i mezi laiky, nelení navštěvovat i místní sběratele, kdekoli se o nich doví, aby je povzbudil k dalšímu sbírání. Sám pak sbírá neméně horlivě. Frič však také dobře chápe úkol musea. Jemu není museum jen skládkou materiálu a úřednický jeho štáb pouhými opatrovateli a oprašovači mrtvých kusů, jemu je museum živým organismem, tak jak to poznává

*) Frič zachránil pro české museum mezi jiným velmi cennou a nenahraditelné unikáty obsahující sbírku ptáků velkostatkáře Vobořila, plukovníka Feldegga i sbírky Barrandeovy, jichž význam jest znám s dostatek.

v Anglii, organismem užitečným v těle národa, populární universitou, jak se o tom sám vyslovuje. Z toho plyne, že Frič nikdy není pouhým „l'art-pour-l'artistou" své vědy, nýbrž jejím propagátorem a šiřitelem mezi drobný lid, pravým demokratem vědy, jako byl Presl. Zajímá se tudíž i o školství vůbec, přináší z Anglie moderní učebné pomůcky (ze své druhé cesty do Londýna u příležitosti světové výstavy), pro které tam vlastně byl městskou radou Pražskou poslán a jichž výstavu uspořádává po svém návratu za pomoci Vojty Náprstka r. 1862.

Na této cestě všímal si Frič velmi bedlivě též sociálních zařízení londýnských pro výchovu zanedbané mládeže. Zajímal se o ně celým srdcem jak poznáváme v jeho cestopise, když mluví o pohnutí, které ho jalo při návštěvě dílny opuštěných hochů. Jeho tehdejší zprávy z Londýna jsou zajisté jedněmi z prvých zpráv o sociálních zařízeních pro mládež na západě, o kterých se dnes u nás tolik mluví, a v historii vývoje sociální péče u nás by neměly být opomíjeny.

Frič viděl velmi dobře nedostatky musei a hleděl se jim proto vyvarovati. Jeho kredem v musejnictví je názornost, přehlednost, nepřeplňování sbírek zbytečnostmi na úkor vlastivědy. Jeho názor na musejnictví značí pokrok a jím spořádané sbírky došly pochvaly nejčelnějších učenců světových. Když slavný palaeontolog americký H. F. Osborn mohl o museu napsati: „Že Ti, kdož navštíví Prahu, najdou zde ku svému překvapeni, že toto město chová jedno z nejkrásnějších musei zoologických, neb když profes. Alexander Agassiz z Cambridge napsal prof. Fričovi, že mu lze jen blahopřáti k výtečnému uspořádání sbírek atd., nejsou to jen slova liché chvály. A nebyli to ti jediní vynikající musejníci, kteří se takto o díle Fričově vyslovovali.

A Frič dovedl učiniti musejní sbírky populárními. Svou opravdu lidovou knížkou „M a l á G e o l o g i e“, jež vyšla několikerým nákladem a stala se majetkem nejširších vrstev docílil toho, že palaeontologie a geogie byly po jistou dobu v Čechách nejpopulárnějšími vědami na celém kontinentě. Jeho zoologie pro střední školy byla dlouhým generacím studentů i universitních nejcennější příručkou a dnes, ač bohužel již dávno zastarala a byla zapomenuta, nebyla nahražena knihou equivalentní.*) Již to bylo ohromným pokrokem proti všem přírodopisům až do samého skonu Rakouska, že kniha Fričova počíná p r v o k y (r. 1875!) a nikoli č l o v ě k e m, a je tedy založena na teorii vývojové.

Ale obraťme se k druhé stejně důležité stránce Fričovy činnosti, k jeho působení v přísné vědě. Bylo již nadhozeno, že svou karrieru vědeckou počal Frič jako ornitholog. Po několika pracích drobnějších a jsa již zkušeným sběratelem a vycpavačem ptáků, odvážil se Frič, jsa stár dvacet let, díla, a to s několika zlatkami v kapse, na nějž jinde odvažují se bohaté vědecké společnosti. Počal vydávati dílo „Evropské ptactvo“ s krásnými barvotiskovými tabulemi, jež skončeno roku 1872 a dosáhlo počtu 61 tabulí se 708 vyobrazeními všech evropských ptáků. Dílo vzbudilo i za hranicemi mnoho obdivu novou reprodukční technikou, jež při něm užita a poctěno cenou i na světové výstavě Pařížské roku 1867. První tabule zhotovil pro toto dílo Josef Habl

Popudem k vydání tohoto díla, jak vypráví prof. Nekut, byl nedostatek literatury k určování ptáků, hlavně velikého díla Naumannova a její vysoká cena, která zabraňovala opatřiti si ji. Stálоť Naumannovo dílo tehdá 240 tolarů. Frič chtěl tedy vydati dílo lehčeji přístupné a jsa sám kresličem, pokusil se je i illustrovati. Avšak

*) **Přírodopis živočišstva pro vyšší gymnasiální a reální školy Praha 1875 u Tempského, 434 stran, 946 vyobrazení.**

pokusy s kolorováním obrazů nechtěly se dařiti. Tu, jak vypráví prof. Nekut, když jednou v rodině byly křtiny, a nový občan oslavován byl šampaňským, prohlížel bedlivě etikety na lahvích šampaňských, provedené pestrým barvotiskem v Paříži. I pomyslil si, proč by podobným způsobem nemohla se tisknouti věc vážná, ceny vědecké. A hle, cesta byla nalezena.

První tabule zhotovil pro toto dílo Josef Habl, zručný litograf a dobrý malíř, ale po jeho brzské smrti dokončili dílo malíři bratři Petr a Karel Maixnerové a provedla firma Haasova. Ale mezi tím Frič pokračoval dále ve svém vědeckém vývoji. Od zoologie, kterou ovšem nepřestal pěstovati, obrácena byla záhy jeho pozornost k bohatým a nezužitkovaným pro vědu pokladům, které chovaly vrstvy zemské naší vlasti. Zvláště po založení komitétu pro přírodovědecký výzkum Čech*) v polovici let šedesátých počal se slavným prof. Janem Krejčím všímati si výzkumu rozlehlého českého útvaru křídového, kterému se stal tím, čím byl Barrande českému siluru. Své studie o tomto útvaru uveřejňoval v publikacích Komitetu nazvaných „Archiv pro přírodovědecký výzkum Čech". Názor jeho na rozdělení české křídy, který získal těmito studiemi, zrcadlí se v originelním jeho rozdělení českého útvaru křídového, které dnes ač již novými výzkumy bylo překonáno, nebylo přec ještě něčím stejně jednoduchým nahrazeno. Ale práce v oboru české křídy měly býti překonány něčím větším.

Koncem let šedesátých (1868) počal si Frič všímati podrobněji nýřanského uhlí, zpracovávaného v pražské plynárně, na nějž náhodou byl upozorněn. A hle! Nalezl zde z počátku jen slabé, ale čím dále tím hojnější

*) Přípravné komité sestavilo se roku 1862 a jeho členové byli Čelakovský, Frič, Kořistka, Krejčí, Lokaj a Zengr. R. 1864 ustavil se komitét definitivně. Předsedou výzkumného komitétu byl zvolen prof. Purkyně, zapisovatelem Frič.

stopy bohaté fauny svrchního útvaru prvohorního, kterou počal zpracovávati. Objevy se množily, tak že vydaly konečně čtyřsvazkové dílo velikého kvartu, jehož titul je „Fauna der Gaskohle und der Kalksteine der Permformation in Böhmen", které se Sternbergovou Flora der Vorwelt a s Barrandovým Systéme silurien du centre de la Bohême," tvoří trojhvězdí nejslavnějších děl o předvěkém organickém světě Čech. Dílo toto, obsahující spoustu nových poznatků, vzbudilo ohromný zájem interessovaných kruhů ciziny, která je poctila svými nejvyššími vyznamenáními, to jest udělením ceny Cuvierovy se strany Akademie francouzské a dvojnásobným udělením medaille Lyellovy od Geologické společnosti anglické. Ale jak jsme řekli, Frič zůstal věren i své zoologii. V pozdějších letech věnoval se velmi čile výzkumům drobné fauny českých vod, a i zde byl jedním z prvních průbojníků tohoto směru v Evropě vůbec.*) V posledních létech svého života studoval hmyzy české křídy.

Tím, že poukázal na důležitost drobné zvířeny rybničné pro výživu kaprů, způsobil přímo epochální obrat v tomto odvětví zemědělského pěstění. Od let sedmdesátých počínají se jeho soustavné výzkumy a svou agilností dovedl opatřiti i potřebné pomůcky a nejdůležitější z nich byla přenosná stanice biologická, první toho druhu zařízení na pevnině evropské, jež věnována byla Komitétu pro výzkum Čech svakem jeho továrníkem Ferdinandem Pernerem z Labské Týnice.

Již v „Živě" z r. 1859 uveřejnil Frič přehlednou práci o českých rybách. Ryby jej nepřestaly zajímat

*) Tak jako i v jiných věcech tak na př. nelze nevzpomenouti silné iniciativy jeho při zakládání obchodu z přírodninami jeho bratra Václava, jehož pověst jest známá nejen za hranicemi Čech nýbrž i daleko zahranicemi kontinentu evropskeho, zvl. v Americe a v Australii.

a věnoval se později zvláště umělému zarybňování řek českých lososem (od r. 1871). České i německé publikace v tom směru i diagramy provázené přednášky pomáhaly šířiti interess a získávaly tomuto novému způsobu zemědělského využití pramenů naší vlasti hojně přívrženců.

Byl prvním, který se roku 1871—73 počal zabývati výzkumem linnologickým, pro který dovedl získati řadu pracovníků, jichž publikace plnily strany Archivu pro výzkum Čech. Výzkum ten dal geniálnímu hospodáři Jar. Šustovi podnět k dílu „O výživě kapra“, které způsobilo epochální obrat v hospodářství rybničném. Sám se později (r. 1888) opět k výzkumu tomu (společně s dr. V. Vávrou) vrátil, když se mu podařilo pohnout svého svaka dr. Ferd. Pernera, jak již shora zmíněno, aby pro tento výzkum, po vzoru Hollanďany a dr. Bernickerem daném. zřídil přenosnou výzkumnou stanici linnologickou v Dol. Počernicích, která se později změnila v stálou a dala Němcům podnět k zřízení podobné stanice na jezeře Plönském a pak i v Čechách na rybníku Dokeském. Přenosná stanice působí dosud na Labi v Poděbradech.

Než je tu ještě jedna, stejně důležitá a obě dvě předešlé doplňující stránka činnosti Fričovy — jeho činnost učitelská. A věru těžko lze rozhodnouti, byla-li prvá z nich či druhá, neb je-li tato nejzásložnější. Již záhy, roku 1863 habilitoval se Frič na lékařské fakultě pro srovnávací anatomii a fysiologii a následujícího roku na technice pro zoologii a geologii, ale dlouho musil čekati, než se stal profesorem řádným, to jest do roku 1881, kdy ustanoven profesorem zoologie na obnovené české universitě po jejím rozdělení.

Že jeho karriera universitní nebyla hladká, ukazuje to, že habilitovav se roku 1863 teprve roku 1871 jmenován byl mimořádným a roku 1881 řádným profesorem. Než trnité počátky byly mu později bohatě nahraženy. Byl po dvakráte zvolen děkanem fakulty filosofické

(r. 1886 a 1890) a r. 1891 rektorem university. Roku 1902 udělen mu byl čestný doktorát filosofie. — Ale jeho zásluhy byly oceněny i mimo universitu. Nemluvě o vědeckých institucích a korporacích našich, jež přirozeně ho poctily svým členstvím, i cizí vědecké společnosti jmenovaly ho svým členem, tak Leopoldinsko-Carolinská Akademie v Halle, Geologická Společnost v Edinburce, biologická Společnost v Liverpoolu, Senkenberská Společnost ve Frankfurtě n. M., Jihoslovanská Akademie v Záhřebě, Geologická spol. v Londýně, Společnost přírodovědecká v Lausanne, Společnost akklimatační v Paříži a francouzské ministerstvo kultu jmenovalo jej „officier de l'instruction publique." O udělení ceny Cuvierovy a medaille Lyellovy děje se zmínka jinde.

Jako učitel universitní vždy bral se Frič směrem moderním. Zkoumání vlastní, vlastní úsudek a stálé přihlížení k dějům přírodním bylo mu více než knihomolství, tak oblíbené v přírodních vědách v době, kdy dráhu svou universitní započal. A byla těžká tato jeho učitelská dráha, kdy z počátku neměl k disposici snad téměř ničeho mimo křídy a houby. Ale Frič dovedl si pomoci a doplňoval vysokou školu museem. V museu bylo tehdáž těžiště badatelské práce universitní a odtud vyšli první jeho vychovanci. Musejní práce těchto adeptů přírodních věd doplňovány byly hojnými výlety a exkursemi, které rovněž tehdá nebyly u universitních profesorů v obyčeji. Po rozdělení university podařilo se mu pak zříditi vlastní universitní laboratoř zoologickou, ač skromnou, v nájemném bytě ve Spálené ulici tím, že se raději zřekl polovice sbírek, které mu měly připadnouti, začež mu laboratoř byla povolena. Frič jako universitní profesor zaváděl místo ztrnulé systematiky vždy srovnavací anatomii. Řada jeho vychovanců je veliká a nejzvučnější jmena českého světa přírodovědeckého prošla ško-

lou jeho a jsou odchovanci jeho duševní dílny, ať jmenuji již všeobecně známá jmena jako B. Bauše, dr. A. Bayer, dr. Chodounský, Jos. Kafka, Jos. Kořenský, dr. Ot. Novák, dr. Perner, dr. F. Počta, dr. V. Vávra, dr. J. Velenovský, dr. F. Vejdovský či mnohé jiné, kteří jako profesoři na středních školách nebo lokální sběratelé pomáhali buditi zájem pro studium našich vlastí. A co jeho vychovanců působilo osvětově a lidovýchovně po českém venkově! V dějinách české lidovýchovy bude Fričovi vždy náležeti čestné místo. Nejen tím, že hleděl alespoň pokud to dovolovaly poměry české zaváděti zde to, co v cizině jako dobré viděl (a domnívám se, že se nemýlím, že i původní pojetí musea Náprstkova je myšlenkou Fričovou, jehož vřelé vztahy k Vojtovi Náprstkovy jsou známy), on však byl i vřelým zastáncem myšlenky, že i venkov má býti účasten duševního života a odtud jeho usilovná propagace lokálních museí přírodopisných, jichž vzor podařilo se mu realisovati v lázních Bělohradě, kdež v posledních letech svého života rád trávíval prázdniny.

A mluvíme-li již o tomto buzení zájmu pro vědy přírodní, nesmíme zapomenouti jistě dvou zásluh Fričových na tomto poli. První z nich je jeho podpora Klubu Přírodovědeckého, druhá jeho skutečně obětavá péče o náš nejčelnější populárně přírodovědecký časopis Vesmír, bohužel již zašlý. Význam Klubu přírodovědeckého opět nutno oceňovati ze stanoviska, na němž stálo vyučování přírodopisu na vysokých školách v době, kdy byl založen (1869) a v desítiletích následujících, kdy nebylo laboratoří, příručních knihoven a podobného. A tu pod vedením svého protektora Friče stal se Klub skutečným střediskem mladých českých přírodopisců, kteří tu nacházeli příručnou knihovnu, kteří tu měli k disposici mikroskop i později dokonce sbírky. Vycházkový Fond Fričův měl jim umožnit seznáme

vání přírody z vlastního názoru, „a česká universita měla za krátko v Museu již svůj „kabinet“ a v klubu přírodovědeckém i svůj čilý „seminář“, vzpomíná na tyto doby E. Pecka. Klub přírodovědecký měl býti dle názorů Fricových integrující součástí života universitního a skutečně jen v tomto poměru se mu dařilo a daří, doby, kdy od university byl oddělen jsou dobami jeho úpadku a jako forum, kde mladí přírodopisci mohou s katedry přednášeti své práce a výsledky svých studií vykonal dílo významu nedocenitelného. Právě tak časopis „Vesmír“, kde mohli projevovati se tiskem. Vesmír, jehož dlouholetý spiritus rector byl Frič, (i po stránce finanční) vykonal u nás dílo nesmírné důležitosti kulturní a je dosud pro mnohé věci důležitým pramenem. Jak úžasné množství materiálu nashromážděno je v těchto šestatřiciti kvartových ročnících ocení jen ten, kdo v nich něco musil hledati. Jak dobré a stabilní vedení měl tento časopis, které nenadržovalo žádnému oboru, poznáme srovnavše ho s pozdější, dnes rovněž již zašlou Raymanovou „Živou“, která každých pět let favorisovala jiný obor.

Z málo známé historie časopisu „Vesmír“ je třeba uvésti tu několik momentů. Počátky jeho sahají do roku 1871, kdy počal býti vydáván v Hradci Králové redakcí a nákladem ušlechtilého dilettanta V. F. Kumpošta za značné finanční podpory řed. cukrovaru J. Hendrycha. Hlavním spolupracovníkem a záhy i redaktorem časopisu stal se jeden z zprvních vychovanců Fričových prof. Frant. Nekut. Týž přivedl brzy do časopisu další výborné síly z kruhu svých vědeckých přátel, jako byl Ant. Frič, jeho bratr Václav, Ot. Feistmantel, slavný paleontolog, Jos. Dědeček, botanik a last not least dr. Čeněk Kotal, který brzy stal se jeho spoluredaktorem. Poněvadž zakladatel listu Kumpošt počal churavěti a nevěnoval listu tolik pozornosti jako dříve a časopis stonal především na nedostatek prostředků, uvolil

se Frič přejmouti nakladatelství listu, což stalo se 19. číslem II. ročníku, roku 1873. Vesmír stal se záhy nejrozšířenějším populárně vědeckým listem českým, nahradiv tak mezeru, vzniklou zánikem staré Purkyňovy „Živy“. Frič sám i jeho škola ukládala tu předběžné zprávy o většině svých prací a proto bude míti „Vesmír“ jednou veliký význam pro toho, kdo bude studovati dějiny českých přírodních věd. Ve „Vesmíru“ ukládal také Frič své bohaté zkušenosti rybářské ve „Zprávách rybářských“. Do 35. ročníku vedl Frič „Vesmír“, často s velmi značnými finančními obětmi. 36. ročník (r. 1907) počíná vydávati Šimáček za redakce J. Kafky, pak Vesmír zaniká, aby až po světové válce nahrazen byl podobným časopisem „Věda přírodní“. Nahradí tento nový časopis starý osvědčený „Vesmír“?

Fricovská krev je velmi nakloněna cestování a i Antonín Frič cestoval mnoho a rád. Bilanci svých cest podal nám v pěkném a do dneška zajímavém spise „C e s t y p o E v r o p ě a A m e r i c e“ (Praha 1900 u Beauforta, 414 stran). Spis tento, proniknutý bystrými postřehy a úvahami je znamenitým kusem autobiografie autorovy a zároveň velkým kusem historie musejních sbírek. Jako mladý dvacetiletý hoch rozlétává se poprvé za svým oblíbeným ptactvem do Banátu, tehda ještě „vojenské hranice“, aby jako stařec vydal se ještě za oceán, aby srovnal své české nálezy permské s poklady tamějších musei a mezi tím v pestrém sledu navštíví Francii, Anglii, Skotsko, Německo, Dánsko, zajíždí do Dalmacie, navštěvuje velikány alpské a osvěžuje se na Côte d'Azur. Při tom vždy na zřeteli má své museum, kde by proň něčeho získal, ať výměnou v museích jiných, koupí v závodech s přírodninami, či ulovil něco na některém z rybích trhů v přístavních městech. Na svých cestách získává Frič rozsáhlé a vzácné styky s cizími přírodovědci, ba lze říci, že se stýkal se všemi čelnými žijícími zoology,

ale hlavně palaentology a geology své doby, a většinu z nich poznal i osobně. Jmenovati jména jako Murchison, Salter, Williamson, Judd, Hull, Traquair, Seeley, Steenstrup, Al. Agassiz, Zittel, Ettingshausen, Osborn etc. nemá zde vlastně smyslu, ježto pro většinu čtenářů jsou jmena tato, tak význačná ba některá i proslavená, jen prázdným zvukem.

Čilý byl vždy styk Fričův s Anglií a Amerikou a lze ho pokládati za jednoho z nejčelnějších propagátorů anglosaského vědeckého myšlení u nás. On sám pak navzájem šířil zvuk českého jména vědeckého v Anglii i Americe.

Díky své společenskosti byl Frič často zván do domů svých vědeckých přátel v cizině. Tak ve svém cestopise zajímavě vypráví o svých návštěvách londýnských na př. u prof. Carpentera neb u sběratele Bowerbanka. Také u slavného dánského zoologa Japeta S. Steenstrupa byl za svého pobytu v Kodani hostem. S některými cizími učenci se i přátelsky sblížil jako s prof. Salterem.

Je nutno ještě alespoň v krátkosti promluviti o nejvýznačnějších rysech jeho povahy a jak tyto se jevily v poměru k jeho okolí. Frič byl ve všem všudy svůj a originální. I v tom podobá se mnohým učencům anglickým, najmě i samotnému Darwinovi, jehož myšlenek u nás byl horlivým propagátorem, že vyrostl myšlenkově sám ze sebe, nejsa žákem žádné školy. Byl též duchem universálním nemaje nic školometského, jak již bylo naznačeno. K tomu přistupovala obdivuhodná houževnatost a vytrvalost nelekající se překážek. Duch takový měl ovšem právo na určité slabé stránky, z nichž vytýkalo se mu silné akcentování vlastní osoby vůči svému okolí, autoritativnost, jež někdy hraničila až na autokracii. Tato stránka jeho povahy mívala bohužel na svědomí leckterýs konflikt a differenci s o-

sobami, jež rovněž dobře smýšlely, byly však jiného názoru než on. Tak významější je snad rozpor, který později nastal mezi ním a cestovatelem Holubem.

Povahy byl vážné, ač byl přístupen vtipu, jak pozná čtenář jeho cestopisu. Jeho život byl klidný, a ježto jej bral vždy spíše optimisticky a měl onen dar, čím dále tím vzácnější, ono pravé ušlechtilé „savoir vivre", jaké měl i W. W. Tomek, které člověku prodlužuje život a nerozlévá denně žluč po těle. S humorem praví sám o sobě: „Nechodil jsem na pohřby, kde člověk snadno nastydne, vynechával jsem často sedění, ve kterých bývá velmi horko a kde se člověk snadno rozlobí a když pak vyjde na rampu musejní, zpravidla dostane katar. Chodil jsem po deváté spát, po šesté jsem vstával. — Za to jsem se šťastně dožil památného dne 30. července 1912. Zvolil jsem si k narozeninám schválně toto datum, protože je to před prázdninami a prodlužoval jsem si život tím, že jsem prázdniny zpravidla trávil na venkově, na honbách, na vědeckých výletech a v pokročilejším stáří v milém tichém zátiší v lázních Bělohradu." Frič byl vždy velikým nepřítelem tabáku.

Čeho požadoval od sebe sama, požadoval i od svých podřízených. Přesnost, dochvilnost a píle v práci. U svých žáků a assistentů nemíval rád oddávali-li se příliš zábavám a tanci. Vzpomínám sám jak kdysi ještě jako volontér přišel jsem ráno po plesu pozdě do Musea a musil snésti vyčítavou poznámku dosti ostrou. Omluvil jsem se, že to byl přec prvý slovanský ples, zas téměř po půl století. Starý vlastenec změkl a zřejmě se zájmem dotazoval se mne, jaké že to bylo. Mysli mu jistě táhly vzpomínky na dávno zašlé doby, kdy i jeho rodina tak prudce stržena byla do víru událostí politických a propustil mne s vlídným úsměvem.

Byl vřelým vlastencem starého dobrého zrna, jak

u Friců vždy bylo tradicí rodinnou. Vždyť již otec jeho Dr. Josef Frič, proslavený kdys pražský advokát, hrál důležitou úlohu v našem politickém probuzení; jeho dům byl střediskem vlasteneckého života společenského a jeho matka Johanna roz. Raisova měla jeden z prvních pražských společenských salonů, kde i přednášky pro dámy mívával Karel S. Amerling. Bratr jeho byl Jos. V. Frič, vlastenec a emigrant. Taková rodina mohla ovšem Fričovi dáti společenské formy, jež mu jistě mnohou překážku v jeho stycích zahraničních pomáhaly odstraniti. A Frič vždy zůstal Grand seigneurem. Přes to však vždy byl demokratem a snažil se o povznesení lidu jak svrchu bylo naznačeno. Za nejpřímější cestu k tomu pokládal lidovýchovu. I sociálním potřebám studentstva rozuměl, jak ukazuje jeho činnost v „Husově fondu", kteréhož byl dlouholetým předsedou.

Jak z počátku bylo řečeno, neuplynula ještě tak dlouhá doba od onoho dne, kdy (r. 1913) spočinula vysoká, rázovitá postava energického starce v zemi, jíž tolik miloval a studoval, abychom mohli oceniti celý onen veliký význam práce, kterou Frič vykonal pro české museum, vědu a národ, ale již teď možno shrnouti ji ve tři slova:

z a k l a d a t e l, b u d o v a t e l, p r ů b o j n í k.

NĚKTERÉ DŮLEŽITĚJŠÍ SPISY Dra. ANT. FRIČE.

Naturgeschichte der Vogel Europas. 61 tab. 708 vyobr. Text. 506 stran. Praha 1853—72.

České ryby, „Živa" 1859. Druhé rozšířené vydání. 1908.

O vrstvách kůry zemské a zkamenělých tvorech v nich obsažených. Matice Lidu III. č. 4. 1869 (později rozšířeno a několikráte vyd. jako Malá Geologie, III. vyd. r. 1903.

Studie v oboru Křídového útv. českého. Archiv pro výzkum Čech 1870—1908.

Cephalopoden der bohm. Kreidef. (s dr. U. Schlonbachem). 1872. 51 stran. 16 tab. 147 vyobr.

Reptilien und Fische der bohm. Kreideformation. 9 tab. barevných, 1 černá a 66 dřevorytů. Praha 1878.

Fauna der Gaskohle und der Kalksteine der Permformation Böhmen IV. sv. 1879—1901.

O zakládání místních musejí ve větších městech českých. Vesmír III. str. 32., 1874.

Die Krustaceen der bohm. Kreideformation. (s F. Kafkou), 10 tab., 72 obr. v textu. Praha 1887.

Rybářská mapa král. Českého. Praha 1888.

Losos labský. Biologická a anatomická studie. 1 tab. barevná, 85 obr. Praha 1894.

Cesty po Evropě a Americe. Praha 1900. 414 stran. Nákl. Beaufortovým.